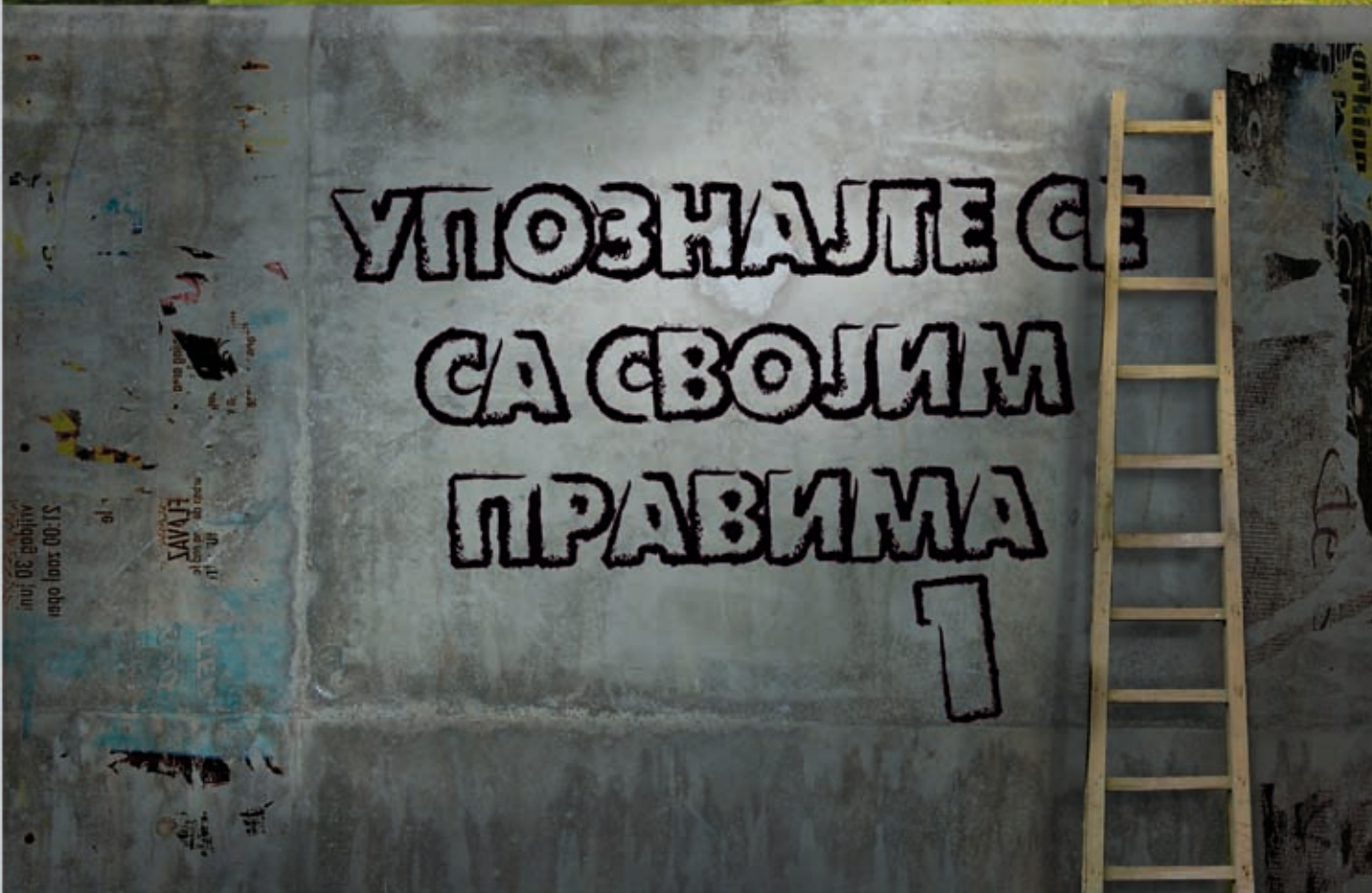

РЕФОРМА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

Министарство за државну управу
и локалну самоуправу

DFID Department for
International
Development

УПОЗНАЈТЕ СЕ
СА СВОЈИМ ПРАВИМА

Издавач

МИНИСТАРСТВО ЗА ДРЖАВНУ УПРАВУ
И ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ

За издавача
Милан Марковић

Аутор

Миодраг Милосављевић

Сарадници на издању

Горан Божић

Наташа Радловић

Душан Брајковић

Сташа Лукић

Светлана Ђуковић

Маријана Миленковић

Лектура и коректура

Татјана Станић Ненадић

Дизајн и прелом текста

Марко Бековић

Штампа

PREMIS D.O.O.

Година издања

2009.

Тираж

4800 примерака

Мишљења изнесена у овој публикацији представљају мишљења аутора и не морају неопходно представљати и мишљења Уједињених нација, укључујући Програм Уједињених нација за развој, или држава-чланица.

©2009. Сва права су задржана. Ниједан део ове публикације не може бити репродукован нити смештен у систем за претраживање или трансмитовање у било ком облику, електронски, механички, фотокопирањем, снимањем или на други начин, без претходне дозволе издавача.

УПОЗНАЈТЕ СЕ
СА СВОЈИМ ПРАВИМА

1

ПРЕДГОВОР

ПРЕДГОВОР

У склопу укупних друштвених реформи, Влада је у новембру 2004. године усвојила Стратегију реформе државне управе у Републици Србији, чији је саставни део и Акциони план за спровођење реформе државне управе за период 2004. до 2008. године. У јулу 2009. године Влада је усвојила нови Акциони план за спровођење реформе државне управе у Републици Србији за период од 2009. до 2012. којим су утврђени очекивани резултати и планиране активности у кључним областима реформе: децентрализација, професионализација и деполитизација, рационализација, координација јавних политика, контролни механизми и е-управа и модернизација државне управе.

Основни циљеви реформе државне управе су изградња демократске државе засноване на владавини права, одговорности, јавности, економичности и ефикасности и изградња државне управе усмерене ка грађанима, која је способна да грађанима и пословним субјектима пружи висок квалитет услуга уз разумне трошкове. Да би реформа државне управе била успешна, неопходна је координација и активно учешће свих органа државне управе. Реформа, између осталог, подразумева и промену односа према држави како самих институција државе тако и грађана у чијем интересу те институције раде.

Сврха ове брошуре је да се на једноставан начин грађанима представе пре свега права, али и обавезе у области избора за различите нивое власти, организовања у политичке странке и удружења, држављанства и личних докумената, слободног приступа информацијама и заштите података о личности и Заштитника грађана. Ове области су веома интересантне за грађане с обзиром на то да представљају велики део свакодневног живота и у њима најчешће долази до сусрета са управом. Да би грађанин могао ефикасније да оствари своја права, он мора да их познаје.

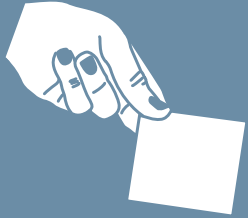
Уз сва ограничења у погледу избора области које су обухваћене овом брошуром и бројних специфичних информација за које није било простора да се унесу, треба узети у обзир да је брошура писана у току реализације реформе, што подразумева константне промене, па и у току писања брошуре. Зато смо у текст унели ознаке **ВАЖНО! НОВО!** и **У ПРИПРЕМИ!** уз одређене описе како бисмо нагласили њихову важност за остваривање права, новине које су уведене у систем, односно када је рад на изменама у току и иде ка јасном резултату.

ИЗБОРНО ПРАВО

ИЗБОРНО ПРАВО

Сваки држављанин Републике Србије који је пословно способан има активно и пасивно изборно (бирачко) право. Бирачка права гарантована су Уставом Републике Србије. Активно бирачко право значи да држављани Републике Србије имају право да гласају на изборима на којима се бирају носиоци власти. Према тренутно важећим прописима, у Србији на директним изборима бирају се народни посланици у Народној скупштини Републике Србије, председник Републике, посланици у скупштинама аутономних покрајина и одборници у скупштинама јединица локалне самоуправе. На изборима за посланике у скупштини аутономне покрајине имају право да гласају само грађани са пребивалиштем на територији покрајине. За одборнике у скупштинама јединица локалне самоуправе могу да гласају само грађани са пребивалиштем на територији јединице локалне самоуправе у којој се организују избори. Изборно право је опште и једнако, избори су слободни и непосредни, а гласање је тајно и лично.

Пасивно изборно право је право да се буде биран на претходно побројане функције чији се носиоци бирају на изборима. Дакле, сваки држављанин Републике Србије, уколико је пословно способан, може да се кандидује ако испуни законом постављене захтеве о којима ће више речи бити у наредним одељцима. Услови око пребивалишта су исти као и у случају активног изборног права.

ИЗБОРНО ПРАВО

→ У ПРИПРЕМИ

Решењима Предлога закона о јединственом бирачком списку који се налази у скупштинској процедури, предвиђено је успостављање централизованог бирачког списка.

Бирачка права и бирачки списак

Бирачка права у Републици Србији имају сви пунолетни држављани Републике Србије који су пословно способни. Бирачки списак је списак особа са бирачким правом у Републици Србији. Бирачки списак у Србији је јединствен, а послови вођења бирачког списка поверени су јединицама локалне самоуправе. Орган управе по службеној дужности уписује у бирачки списак све држављане Републике Србије који испуне услове – дакле чим наврше 18 година живота. Уколико желите, можете да извршите увид у бирачки списак у вашој локалној управи како бисте проверили да ли сте уписани и да ли су уписани подаци тачни. Бирачи остварују бирачко право према месту пребивалишта. Ваше податке у бирачком списку можете да проверите и на интернет страницама Републичке изборне комисије (www.rik.parlament.gov.rs).

Изборни систем(и)

Изборни систем чини скуп прописа и институција који регулишу процес избора носилаца власти који се бирају на изборима. Већински и пропорционални изборни систем основни су типови изборног система, али су у распону између већинског и пропорционалног могуће различите варијације мешовитих изборних система које комбинују елементе већинског и пропорционалног изборног система. Најједноставније речено, већински изборни систем омогућава да гласате за појединачног кандидата који се кандидовао на изборима да представља вашу изборну јединицу. С друге стране, код пропорционалног изборног система грађани гласају за страначку, коалициону или листу групе грађана која је колективно кандидована у једној изборној јединици. У појединим државама у којима важи пропорционални изборни систем, грађанима је омогућено да гласају за кандидате са изборних листа, али код нас оваква могућност још не постоји.

У Србији се за изборе различитих органа користе различити изборни системи. За избор народних посланика у Народној скупштини примењује се пропорционални изборни систем, а цела Република је једна изборна јединица. Исти систем се примењује и за локалне изборе, само што је у том случају цела јединица локалне самоуправе једна изборна јединица. За избор председника Републике примењује се већински изборни систем с обзиром на то да се бира један кандидат са листе кандидата који су кандидовани. За избор посланика у покрајинској скупштини примењује се мешовити систем који комбинује карактеристике већинског и пропорционалног система.

ИЗБОРНО ПРАВО

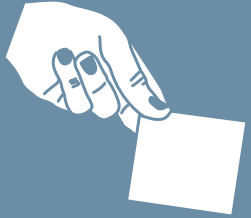
КАКО СЕ МОЖЕТЕ КАНДИДОВАТИ НА ИЗБОРИМА

Пред крај мандата изабраних представника расписују се нови избори за органе. У зависности од тога да ли изабраним органима мандат престаје због протеча рока на који су изабрани или се то дешава пре тог рока, говоримо о редовним, односно ванредним изборима. Сви грађани са бирачким правом имају право да кандидују и да буду кандидовани. За различите органе важе различита правила кандидовања.

Избори за народне посланике у Народној скупштини Републике Србије

Изабрани предстваници грађана у Народној скупштини су народни посланици. Мандат народних посланика траје четири године, с тим што је могуће да из разлога који су утврђени законом овај мандат траје и краће. За изборе за народне посланике кандидују се листе са предлогом народних посланика. На листи за парламентарне изборе мора бити најмање две трећине кандидата од 250, колико се посланика бира у Народној скупштини. Листу може да кандидује политичка странка, коалиција или група грађана тако што ће прикупити 10.000 судски оверених потписа бирача за кандидовање листе. Важно је знати да један бирач може да подржи кандидовање само једне листе. Листа са потписима бирача подноси се Републичкој изборној комисији која проглашава изборну листу.

Цела Република је јединствена изборна јединица, што значи да гласачи у целој Србији гласају за исте листе кандидата, а сви прикупљени гласови за листе сабирају се на једном месту и прерачунавају у број освојених мандата. Бирачи могу да гласају само за једну листу. Уколико на листићу заокружите више листа, ваш листић ће бити неважећи. Право на учешће у расподели мандата остварују само листе које освоје пет и више процената гласова бирача који су гласали. За странке националних мањина не важи цензус од 5% већ им је за освајање мандата потребно онолико гласова колико је осталим странкама потребно за један мандат.

ИЗБОРНО ПРАВО

Избори за председника Републике

Изборе за председника Републике расписује председник Народне скупштине 90 дана пре истека мандата председника. Као и код избора за народне посланике, и кандидата за председника Републике може да кандидује политичка странка, коалиција или група грађана. Да би кандидатура била прихваћена, кандидата својим судски овереним потписима мора да подржи 10.000 бирача. Кандидатура се подноси Републичкој изборној комисији која проглашава кандидата на изборима за председника Републике. Бирачи гласају на изборима за једног од понуђених кандидата. Уколико на гласачком листићу заокружите више кандидата, ваш листић ће бити проглашен неважећим приликом пребројавања гласова. Победник на изборима за председника Републике је кандидат који у првом кругу гласања освоји више од половине гласова бирача који су изашли на изборе. Уколико ниједан кандидат не успе у првом кругу да освоји довољно број гласова, организује се други круг гласања у који улазе само два кандидата која су освојила највише гласова у првом кругу гласања. Више од два кандидата учествује на поновљеном гласању ако више њих дели прво или друго место. Мандат председника Републике који траје пет година осваја кандидат који у другом кругу добије више гласова.

Избори за одборнике

Бирачи могу да гласају и да се кандидују на локалним изборима само у јединици локалне самоуправе у којој имају пребивалиште. Бирачи који имају пребивалиште у градовима који су издељени на више градских општина могу да гласају на изборима за скупштину градске општине у којој имају пребивалиште и за скупштину града. Скупштина јединице локалне самоуправе је једини орган власти на локалном нивоу који се бира непосредно на изборима. За предлагање листе кандидата, предлагач (и на локалном нивоу то може бити политичка странка, коалиција или група грађана) мора да прикупи 30 потписа бирача са територије јединице локалне самоуправе по једном кандидату. Предлагач мора на изборној листи имати најмање једну трећину кандидата од укупног броја одборника који се бира, а највише онолико кандидата колико места има у локалној скупштини. У општинама са мање од 20.000 становника довољно је прикупити 200 потписа за подршку листи кандидата. Потписи за подршку листи морају бити оверени, а један бирач може дати подршку само једној листи. На изборима бирачи гласају за једну од предложених листа. Јединице локалне самоуправе у Србији су јединствене изборне јединице, тако да грађани гласају за исте листе кандидата у свим деловима јединице локалне самоуправе.

ИЗБОРНО ПРАВО

На изборној листи укупно мора бити 30% кандидата пола који је мање заступљен на листи.

У расподелу мандата у локалној скупштини улазе само листе које освоје преко 5% гласова оних који су гласали на изборима. Овај критеријум не важи за листе националних мањина за које су услови снижени тако да је довољно да освоје онолико гласова колико је листама које су прешле цензус довољно за један мандат.

Ко спроводи и контролише изборни процес

Изборе на нивоу Републике спроводи и контролише Републичка изборна комисија, на покрајинском нивоу тај посао ради Покрајинска изборна комисија, а на локалном нивоу општинска или градска изборна комисија. За спровођење свих избора образују се и бирачки одбори који обезбеђују процес гласања на бирачким местима.

Права кандидата и предлагача кандидата

Предлагачи изборних листа и кандидата имају право да именују члана проширеног састава изборних комисија и представнике у бирачким одборима. Предлагачи такође имају право на покривање дела трошкова изборне кампање из буџета. За финансирање изборних кампања на централном нивоу издваја се 0,1% буџета Републике, а за финансирање кампања на покрајинском и локалном нивоу издваја се 0,05% буџета ових територијалних јединица.

СЛОБОДА УДРУЖИВАЊА

СЛОБОДА УДРУЖИВАЊА

У Србији се Уставом јемчи слобода политичког, синдикалног и сваког другог удруживања и право да се остане изван сваког удружења. У овом делу посебно се обрађује питање политичког удруживања и оснивања удружења грађана.

Ко и како може да оснује политичку странку

Слободно оснивање политичких странака гарантовано је Уставом Републике Србије, којим је зајамчена и призната улога политичких странака у демократском обликовању политичке воље грађана. Политичка странка (као синоним често се користи и израз „политичка партија“) је организација слободно и добровољно удружених грађана која се оснива ради остваривања политичких циљева и учешћа на изборима. Забрањено је деловање партија које за циљ имају насилно рушење уставног поретка и нарушавање територијалне целокупности Републике, које се залажу за кршење људских и мањинских права или изазивање и подстицање расне националне или верске мржње.

Законом о политичким странкама уређује се оснивање и правни положај политичких странака, упис и брисање из регистра, престанак политичких странака и друга питања значајна за рад политичких странака.

СЛОБОДА УДРУЖИВАЊА

Оснивање политичких странака

Политичка странка се оснива на оснивачкој скупштини доношењем оснивачког акта, програма, статута и избором лица овлашћеног за заступање политичке странке. Политичку странку може да оснује најмање 10.000 пунолетних и пословно способних држављана Републике Србије, осим у случају странака националних мањина када их је за оснивање потребно 1.000. Саставни део оснивачког акта чине и изјаве оснивача о оснивању на прописаном обрасцу које морају да садрже оверене потписе.

Странка националне мањине мора као таква бити дефинисана својим актима. Све странке уписују се у Регистар политичких странака који води Министарство за државну управу и локалну самоуправу (www.drzavnauprava.gov.rs).

Вршење појединих послова и функција несполиво је са чланством у политичким странкама. Тако нпр. судије Уставног суда, судије, јавни тужиоци, Заштитник грађана, припадници полиције и припадници војске не могу бити чланови политичких странака.

Политичка странка по истеку сваке осме године од уписа у Регистар мора да поднесе пријаву за обнову уписа у Регистар уколико у претходном осмогодишњем периоду кандидати које је она предложила самостално или у коалицији политичких странака нису освојили ниједан мандат на изборима за народног посланика у Народној скупштини Републике Србије или за посланика у скупштини аутономне покрајине. За обнову уписа у Регистар, уз пријаву за обнову уписа, политичка странка мора да приложи и изјаве чланова са овереним потписима најмање у броју чланова који је потребан за оснивање странке, списак чланова који су дали оверену изјаву и доказ о уплати републичке административне таксе.

СЛОБОДА УДРУЖИВАЊА

Удружења грађана

Удружења грађана су непрофитне невладине организације које настају удруживањем грађана ради остваривања одређених циљева. Циљеви и интереси око којих се грађани удружују могу бити веома различити – од уско групних, професионалних или локалних до оних који се односе на ширу заједницу или велике сегменте популације. Уобичајени називи за удружења грађана и друштвене организације код нас су невладине организације (НВО) или организације цивилног друштва (ОЦД). Овим се изражава њихова јасна одељеност од државе и самоорганизовање грађана око идеја и циљева.

Удружења грађана могу да се оснују у готово свим областима друштвеног живота, тако да грађани у оквиру тзв. „трећег сектора“ могу у сарадњи са надлежним органима, организацијама и другим институцијама да дају допринос унапређењу остваривања социјалних права грађана, унапређењу своје струке, да се баве хуманитарним активностима итд.

Удружења грађана су непрофитне организације које се финансирају од

- ▶ добровољних прилога,
- ▶ финансијских субвенција,
- ▶ оставина,
- ▶ камата на уплоге,
- ▶ закупнине,
- ▶ дивиденди,

и на други законом дозвољен начин.

Чак и када остварују профит, ове организације морају да га улажу у остваривање својих циљева, а никако за увећање капитала организације. Важно је знати да ове организације немају право да учествују на изборима и свакако их не треба мешати са групама грађана које се организују ради учешћа на изборима.

Законом о удружењима, који је Скупштина Републике Србије усвојила почетком јула 2009. године, уређују се оснивање и правни положај удружења, упис и брисање из регистра, чланство и органи, статусне промене и престанак удружења, као и друга питања значајна за рад удружења.

Удружење могу основати најмање три оснивача од којих бар један мора да има пребивалиште односно да буде регистрован (за правна лица) на територији Републике Србије. Оснивач може бити и лице са навршених 14 година живота.

СЛОБОДА УДРУЖИВАЊА

Малолетно лице са навршених 14 година живота може бити оснивач удружења уз изјаву о давању сагласности његовог законског заступника, која садржи потврду о овери потписа у складу са законом. Удружења могу да се баве и привредним активностима у областима за које су регистрована, али уз ограничења употребе остварене добити.

Уставни суд одлучује о забрани рада оног удружења чији су циљеви и деловање усмерени на насилно рушење уставног поретка, кршење зајамчених људских или мањинских права, нарушавање територијалне целокупности Републике Србије и подстицање неправедности, мржње, нетрпељивости засноване на расној, националној, верској или другој опредељености, као и полу, роду, физичким, психичким или другим карактеристикама и способностима

Одлука о забрани рада може се заснивати и на радњама чланова удружења ако постоји веза између тих радњи и деловања, ако се радње заснивају на организованој вољи чланова и ако се према околностима случаја може сматрати да је удружење толерисало радње својих чланова.

СЛОБОДА УДРУЖИВАЊА

Упис у РЕГИСТАР УДРУЖЕЊА ЈЕ ДОБРОВОЉАН

Ипак, уколико удружења желе да стекну статус правног лица, треба да поднесу пријаву за упис у Регистар удружења који ће од 22. октобра 2009. године водити Агенција за привредне регистре. За потребе уписа у Регистар потребно је, поред пријаве за упис, доставити оснивачки акт удружења, два примерка статута, као и друге исправе које се утврђују актом који доноси министар за државну управу и локалну самоуправу. Рок за доношење решења о упису у Регистар је 30 дана од дана подношења уредне пријаве за упис.

КАКО ОСНОВАТИ УДРУЖЕЊЕ

Удружење се оснива усвајањем оснивачког акта и статута и избором лица овлашћеног за заступање, на оснивачкој скупштини удружења. Оснивачки акт удружења треба да садржи:

1. лична имена оснивача и њихова пребивалишта односно седишта;
2. назив, седиште и адресу удружења;
3. област остваривања циљева удружења;
4. циљеве ради којих се оснива;
5. лично име и пребивалиште и адресу лица овлашћеног за заступање удружења;
6. потписе оснивача и њихове јединствене матичне бројеве грађана.

Статутом удружења морају да буду регулисани следећи елементи:

1. назив и седиште удружења;
2. област остваривања циљева и циљеви ради којих се оснива;
3. унутрашња организација,
4. органи, њихова овлашћења, састав, начин избора и опозива,
5. трајање мандата и начин одлучивања;
6. поступак за измене и допуне статута и поступак доношења и измена других општих аката удружења, ако их доноси;
7. заступање удружења;
8. остваривање јавности рада;
9. услови и начин учлањивања и престанка чланства
10. права, обавезе и одговорност чланова;
11. начин стицања средстава за остваривање циљева и располагање средствима;
12. начин одлучивања о статусним променама и престанку рада;
13. поступање са имовином удружења у случају престанка удружења;
14. поступак усвајања, финансијских и других извештаја;
15. изглед и садржина печата.

ДРЖАВЉАНСТВО И ЛИЧНА ДОКУМЕНТА

ДРЖАВЉАНСТВО И ЛИЧНА ДОКУМЕНТА

Сви грађани Републике Србије су држављани Републике Србије. Држављанство Републике Србије се стиче пореклом, рођењем на територији Републике Србије, пријемом или по међународним уговорима. Уставом је одређено да држављанин Републике Србије не може бити протеран нити лишен држављанства, али ни права да га промени.

Лична карта

Сви држављани Републике Србије који су старији од 16 година имају право на личну карту, а држављани старији од 16 година који имају пребивалиште на територији Републике имају и дужност да поседују личну карту. Личном картом се доказује идентитет грађана, а служи и као доказ за остале податке који су у њој наведени.

Подношење захтева за издавање личне карте

Лична карта се издаје на захтев грађана. Захтеви се подносе организационим јединицама Министарства унутрашњих послова (www.mup.gov.rs) у градовима и општинама. Уколико се налазите у иностранству, захтев можете поднети и у дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије. Сваки држављанин Републике Србије који има пребивалиште у Републици Србији дужан је да најкасније 15 дана по навршавању 16. године живота поднесе захтев за издавање личне карте, односно у року од 15 дана од пријаве пребивалишта у Републици Србији уколико раније није имао пријављено пребивалиште.

→ НОВО

Обрасци личних карата

Законом о личној карти из 2006. године предвиђено је издавање личних карата на новим, савременим обрасцима са којих могу да се читају подаци и помоћу машинских читача. Личне карте на старим обрасцима важиће најдуже до истека пет година од дана ступања на снагу Закона о личној карти, тј. до 2011.

ДРЖАВЉАНСТВО И ЛИЧНА ДОКУМЕНТА

Рок за издавање личне карте

Организациона јединица МУП-а је дужна да вам изда личну карту у року од 15 дана од дана подношења захтева.

Рок важења и обавеза ношења личне карте

Личне карте се издају са роком важности од пет година. Сви грађани који су дужни да имају личну карту дужни су и да је са собом носе и на захтев службеног лица овлашћеног за легитимисање дају личну карту на увид.

Садржина захтева

У захтев за издавање личне карте уносе се следећи подаци:

1. **ЈЕДИНСТВЕНИ МАТИЧНИ БРОЈ ГРАЂАНА;**
2. **ПРЕЗИМЕ И ИМЕ;**
3. **ПОЛ;**
4. **ДАТУМ РОЂЕЊА;**
5. **МЕСТО, ОПШТИНА И ДРЖАВА РОЂЕЊА;**
6. **ДРЖАВЉАНСТВО;**
7. **ЈЕДИНСТВЕНИ МАТИЧНИ БРОЈ ЗА РОДИТЕЉЕ;**
8. **ПРЕБИВАЛИШТЕ НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (МЕСТО, ОПШТИНА И АДРЕСА СТАНА) У ВРЕМЕ ПОДНОШЕЊА ЗАХТЕВА;**
9. **СТРАНА ДРЖАВА У КОЈОЈ ЖИВИ, ЗА ЛИЦА БЕЗ ПРЕБИВАЛИШТА НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ;**
10. **ДАТУМ ПОДНОШЕЊА ЗАХТЕВА.**

Приликом подношења захтева узимају се биометријски подаци подносиоца захтева (фотографија, отисак прста и потпис).

ШТА МОРАТЕ ДА ПРИЛОЖИТЕ УЗ ЗАХТЕВ ЗА ИЗДАВАЊЕ ЛИЧНЕ КАРТЕ

Уз захтев за издавање личне карте даје се на увид раније издата лична карта, извод из матичне књиге рођених (не старији од 6 месеци), уверење о држављанству (не старије од 6 месеци) и, у случају промене презимена приликом склапања брака – извод из матичне књиге венчаних. Лице коме се први пут издаје лична карта уз захтев за издавање личне карте прилаже фотографију прописане величине, која верно приказује његов лик. За издавање личне карте плаћа се накнада, која обухвата цену обрасца личне карте и трошкове техничке израде, па се захтеву прилаже и доказ о уплати накнаде.

→ НОВО!

Почетком 2010. године почеће да се примењује нови Закон о матичним књигама којим је предвиђено издавање извода са неограниченим важењем. Дакле, нећете више морати да водите рачуна да ли је извод старији од 6 месеци, али ћете ипак морати да водите рачуна да ли су све евентуалне промене садржане у изводу.

ДРЖАВЉАНСТВО И ЛИЧНА ДОКУМЕНТА

Путна исправа - пасош

Путна исправа или пасош служи грађанима за путовање у иностранство, за прелазак границе, а у иностранству служи као доказ идентитета и држављанства. Право на путну исправу имају сви држављани Републике Србије.

Подношење захтева за издавање пасоша

Захтев за издавање пасоша подноси се лично у полицијској управи или полицијској станици на територији јединице локалне самоуправе на којој подносилац има пребивалиште. Уколико се налазите у иностранству, захтев за издавање пасоша подносити у дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије.

ШТА МОРАТЕ ДА ПРИЛОЖИТЕ УЗ ЗАХТЕВ ЗА ИЗДАВАЊЕ ПАСОША

Уз захтев за издавање пасоша даје се на увид важећа лична карта, извод из матичне књиге рођених (не старији од 6 месеци), уверење о држављанству (не старије од 6 месеци и само приликом првог издавања пасоша на новом обрасцу), путна исправа којој је рок трајања истекао или се не може више користити (стари пасош). За издавање пасоша плаћа се накнада која обухвата цену обрасца и таксу, па се захтеву прилаже и доказ о уплати накнаде.

Рок за издавање пасоша

МУП је дужан да реши по вашем захтеву за издавање пасоша у року од 30 дана од дана подношења захтева, а уколико сте захтев поднели у дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије, овај рок је 60 дана. У хитним случајевима пасош се издаје у року од 48 сати.

Рок важења пасоша

Рок важења пасоша је 10 година, осим за лица млађа од 14 година за која је тај рок 2 године.

→ НОВО

Обрасци пасоша

Новим Законом о путним исправама предвиђено је издавање нових, савремених путних исправа држављанима Србије. Подаци са ових исправа могу да се читају и помоћу машинских читача. Пасоши на старим обрасцима важе до 31.12.2009. године.

→ ВАЖНО

Заштитник грађана, омбудсман или грађански бранилац су истоврсни органи

иако њихови различити називи могу да збуне. По важећим прописима на републичком нивоу, установљен је Заштитник грађана (www.ombudsman.rs), на нивоу АП Војводине – Омбудсман (www.ombudsmanapv.org), а јединице локалне самоуправе могу (није обавезно) да установе грађанског браниоца.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Заштитник грађана, омбудсман или грађански бранилац (у неким државама се зове и народни адвокат) је институција која се у Србији појављује први пут тек усвајањем Закона о локалној самоуправи 2002. године. Тада се први пут даје право јединицама локалне самоуправе да именују грађанског браниоца који ће штитити права грађана пред локалном управом. Убрзо након тога, у АП Војводини усвојена је одлука којом је установљена институција покрајинског Омбудсмана, а 2005. године усвојен је закон којим је омогућено установљење Заштитника грађана на нивоу Републике Србије. Заштитник грађана, Омбудсман и грађански браниоци штите људска и мањнска права и слободе. Први републички Омбудсман започео је свој петогодишњи мандат јула 2007. године.

Када се подноси притужба

Уколико сматрате да орган управе ради незаконито, неправилно, неефикасно и да таквим чињењем угрожава ваша права и слободе, у целини или делимично, а искористили сте претходно расположива правна средства да бисте их остварили, можете да поднесете притужбу:

- ▶ грађанском браниоцу – уколико постоји у вашој општини/граду и уколико је право угрожено од стране управе у граду или општини, односно погрешном применом општинског/градског прописа,
- ▶ покрајинском Омбудсману – уколико живите на територији АП Војводине, а притужујете се на незаконит рад покрајинског органа, односно примену покрајинског прописа,
- ▶ Заштитнику грађана тј. републичком Омбудсману, који седиште има у Београду, због незаконитог рада републичких органа или погрешене примене републичког прописа.

Коме ћете се обратити за заштиту ваших права зависи од тога који орган и који пропис доводите у питање. Притужбу можете поднети писмено или усмено (у овом случају се о томе сачињава записник), а подношење притужбе и цео поступак су бесплатни.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Како ради Заштитник грађана

Када утврди пропусте у раду управе, Заштитник грађана упућује препоруку којом тражи од органа управе да отклони пропусте које је утврдио спроводећи поступак контроле Заштитник може и да препоручи разрешење функционера који је одговоран за повреду права грађана или да иницира покретање дисциплинског поступка против запосленог у органу управе који је непосредно одговоран за учињену повреду. Уколико утврди да у радњама функционера или запосленог у органу управе има елемената кривичног или другог кажњивог дела, Заштитник може да поднесе кривичну или прекршajну пријаву против одговорних лица. О покретању и завршетку поступка Заштитник обавештава подносиоца притужбе.

Заштитник не мора да чека притужбе грађана, већ може да спроводи поступак контроле рада органа управе на сопствену иницијативу, када дође у посед информација, из медија или на други начин, да је дошло до повреде права грађана. Сходно томе, Заштитник даје и препоруке, савете и мишљења органима управе како да унапреде свој рад у области заштите људских права и слобода. Ипак, важно је знати да омбудсмани нису овлашћени да пружају бесплатну правну помоћ нити могу да заступају појединца пред судом.

Ко може да поднесе притужбу

Притужбу може да поднесе домаће или страног физичко или правно лице и лица без држављанства – дакле свако.

Када постоји оправдан интерес јавности да зна

Поред тога што су информације од јавног значаја у поседу органа јавне власти, ове информације карактерише и оправдан интерес јавности да их зна. Овај интерес се увек претпоставља и тражиоци информације не морају да га доказују нити да га било коме објашњавају.

ПРАВО НА СЛОБОДАН ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА И ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Данас су информације много приступачније него што је то било некад. Зато је велики проблем одабрати оно што је важно и поуздано у обиљу информација којима смо изложени преко различитих медија – штампаних, електронских, интернета. Слобода медија је гарантована Уставом Србије, а цензура је забрањена. О раду државних органа и локалне самоуправе грађани се најчешће обавештавају путем штампаних медија и информативних емисија на радију и телевизији. За добар рад државних органа и локалне самоуправе и јачање улоге грађана у процу доношења одлука неопходно је да грађани буду квалитетно информисани о њиховом раду. То подразумева да органи власти активно обавештавају грађане, да што већи број информација и докумената учине доступним у различитом формату и да савесно одговарају на питања грађана. Као што органи власти на централном и локалном нивоу имају обавезу да информишу грађане о свом раду, о правима која грађани могу да остваре, као и о обавезама које имају, тако ће и грађани на квалитетнији начин користити своја права уколико се активно интересују за рад органа власти, своја права и обавезе. Несметан проток информација о раду органа власти предуслов је успостављања принципа јавности и одговорности у раду државних и локалних органа.

Право на слободан приступ информацијама од јавног значаја

Од 2004. године у Републици Србији законом је гарантовано право на слободан приступ информацијама од јавног значаја, а од 2006. оно је зајемчено и Уставом. Сваки орган јавне власти, институција или предузеће које врши јавна овлашћења, установе и предузећа која је основао или у претежном делу финансира орган јавне власти како на централном тако и на покрајинском и локалном нивоу, дужни су да обавесте грађане да ли поседују тражену информацију, да им на њихов захтев дају сваку информацију коју затраже (наравно уколико је у њиховом поседу) или да подносиоце захтева упуте на орган који поседује тражену информацију.

ПРАВО НА
СЛОБОДАН ПРИСТУП
ИНФОРМАЦИЈАМА И
ЗАШТИТА ПОДАТАКА
О ЛИЧНОСТИ

ПРАВО НА
СЛОБОДАН ПРИСТУП
ИНФОРМАЦИЈАМА И
ЗАШТИТА ПОДАТАКА
О ЛИЧНОСТИ

Када информација може бити ускраћена

Уколико орган јавне власти ускрати приступ информацијама, мора да докаже да би давањем информације био угрожен неки претежнији легитиман интерес као што је живот, здравље и безбедност других лица, да би се издавањем информације угрозило спречавање или откривање кривичног дела, оптужење за кривично дело, вођење преткривичног поступка односно судског поступка, извршење пресуде или спровођење казне или вођење другог правно уређеног поступка, фер поступање и правично суђење. Легитиман разлог за ускраћивање информације постоји и када се уступањем информације угрожава одбрана земље, национална или јавна безбедност, међународни односи, способност државе да управља економским процесима у земљи, остварење оправданих економских интереса, државна, службена, пословна и друга тајна, спречавање злоупотребе права на приступ информацијама, право на приватност, на углед или неко друго право лица на које се тражена информација лично односи. Орган јавне власти мора да докаже да би услед одавања тражених информација могле наступити тешке правне или друге последице по неки од поменутих легитимних интереса и да ти интереси претежу над интересом за приступ информацијама. Орган власти је дужан да донесе решење којим одбија право на приступ информацијама које мора да садржи и поуку о правном леку.

Врсте захтева

Грађани могу да поднесу захтев за увид у документ, за копију документа или за обоје. Уколико грађанин тражи копију документа, у захтеву треба да назначи начин на који жели да му копија буде достављена (да је преузме лично у органу, да је прими путем поште, факсом, електронском поштом и сл).

Колико коштају информације

Увид у документ који садржи тражену информацију је бесплатан. Копија документа који садржи тражену информацију издаје се уз накнаду нужних трошкова израде копије, а уколико сте захтевали достављање копије бићете у обавези да покријете и трошкове доставе. Цене ових услуга, односно трошковник, прописује Влада. Од обавезе плаћања накнаде ослобођени су:

- ▶ новинари, када копију документа захтевају ради обављања свог позива,
- ▶ удружења за заштиту људских права, када копију документа захтевају ради остваривања циљева удружења и
- ▶ сва лица када се тражена информација односи на угрожавање, односно заштиту здравља становништва и животне средине.

Ко има право на слободан приступ информацијама од јавног значаја

Право на информације од јавног значаја имају сви грађани без разлике, укључујући и малолетна лица. Ово право имају и странци, као и правна лица – дакле сви!

ПРАВО НА
СЛОБОДАН ПРИСТУП
ИНФОРМАЦИЈАМА И
ЗАШТИТА ПОДАТАКА
О ЛИЧНОСТИ

→ ВАЖНО! Како поднети захтев за слободан приступ информацијама

Да бисте добили жељену информацију, најпре морате да поднесете захтев за слободан приступ информацијама од јавног значаја органу јавне власти за који знате или бар претпостављате да поседује ту информацију. Захтев можете да упутите усмено или писмено (поштом, факсом, електронском поштом и сл). Уколико захтев упућујете усмено, водите рачуна да он буде унесен у записник који води лице одређено за поступање по захтевима за слободан приступ информацијама. Орган јавне власти може да пропише формулар за подношење захтева, а захтев мора да садржи назив органа власти, име, презиме и адресу тражиоца, као и што прецизнији опис информације која се тражи. Захтев може садржати и друге податке који олакшавају проналажење тражене информације. Важно је знати да приликом подношења захтева не морате навести разлоге подношења захтева. Сачувајте доказ о предаји или упућивању захтева за приступ информацијама за потребе поступка по жалби у случају да орган јавне власти не реагује у року који је предвиђен законом.

Лица одређена за поступање по захтевима за слободан приступ информацијама

Сви органи и институције који су по закону дужни да обезбеђују приступ информацијама од јавног значаја требало би да именују лице које је надлежно за поступање по захтевима. Уколико орган јавне власти не одреди такво лице, за испуњавање законских обавеза одговоран је руководилац органа.

У којем року је орган јавне власти дужан да изда информацију тражиоцу

Орган јавне власти дужан је да тражиоцу одмах уступи информацију, а најкасније 15 дана од дана подношења захтева. Уколико је реч о информацијама које су важне за здравље становништва, рок за пружање информација је 48 сати.

ПРАВО НА
СЛОБОДАН ПРИСТУП
ИНФОРМАЦИЈАМА И
ЗАШТИТА ПОДАТАКА
О ЛИЧНОСТИ

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности

Уколико орган јавне власти грађанину ускрати тражену информацију, не огласи се поводом захтева (тзв. ћутање управе) или уколико грађанин није задовољан одговором који је добио, може да се жали Поверенику за слободан приступ информацијама и заштиту података о личности (www.poverenik.org.rs). Ово важи без обзира на то да ли је реч о органу јавне власти на републичком, покрајинском или локалном нивоу. Уз жалбу, у случају ћутања управе, прилаже се и доказ о предаји или упућивању захтева за приступ информацијама. Жалба може да се уложи Поверенику лично у његовом седишту у Београду, факсом или електронском поштом на адресу (office@poverenik.org.rs). Уколико је жалба основана, Повереник ће донети решење којим налаже органу који вам је ускратио информацију да вам тражену информацију достави. Ако постоји законско ограничење које не дозвољава да вам тражена информација буде уступљена, Повереник ће донети решење којим се жалба одбија. У оба случаја Повереник ће решење доставити тражиоцу информације и органу од ког је информација тражена. Ако орган јавне власти не поседује тражену информацију, захтев ће проследити Поверенику, који ће упутити тражиоца коме да се обрати или, уз сагласност тражиоца, доставити захтев органу који би могао располагати траженом информацијом.

У којем року Повереник доноси решење

Рок који Повереник има да донесе решење по жалби је 30 дана.

ПРАВО НА
СЛОБОДАН ПРИСТУП
ИНФОРМАЦИЈАМА И
ЗАШТИТА ПОДАТАКА
О ЛИЧНОСТИ

ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Устав Републике Србије гарантује заштиту података о личности и забрањује и налаже кажњавање употребе података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, осим за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије. Устав гарантује грађанима и право на обавештење о прикупљеним подацима о својој личности.

→ НОВО!

Народна скупштина Републике Србије је 2008. године усвојила Закон о заштити података о личности са циљем да, у вези са обрадом података о личности, сваком физичком лицу обезбеди остваривање и заштиту права на приватност и осталих права и слобода. Заштита података о личности обезбеђује се сваком физичком лицу без обзира на држављанство и пребивалиште, расу, године живота, пол, језик, вероисповест, политичко и друго уверење, националну припадност, социјално порекло и статус, имовинско стање, рођење, образовање, друштвени положај или друга лична својства.

ПРАВО НА ОБАВЕШТЕЊЕ О ОБРАДИ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Грађанин има право да буде обавештен о томе

1. да ли руковалац података (то може бити орган власти, физичко или правно лице) обрађује податке о њему и коју радњу обраде врши;
2. које податке о њему обрађује;
3. од кога су прикупљени подаци о њему, односно ко је извор података;
4. у које сврхе обрађује податке о њему;
5. по ком правном основу обрађује податке о њему;
6. у којим збиркама података се налазе подаци о њему;
7. ко су корисници података о њему;
8. које податке, односно које врсте података о њему користе;
9. у које сврхе се користе подаци о њему;
10. по ком правном основу користи податке о њему;
11. коме се подаци преносе;
12. који подаци се преносе;
13. у које сврхе се подаци преносе;
14. по ком правном основу се подаци преносе;
15. у ком временском периоду се подаци обрађују.

ПРАВО НА
СЛОБОДАН ПРИСТУП
ИНФОРМАЦИЈАМА И
ЗАШТИТА ПОДАТАКА
О ЛИЧНОСТИ

ПРАВО НА УВИД И ПРАВО НА КОПИЈУ

Грађани имају право да од руковоаца података захтевају да им стави на увид податке који се на њих односе тј. да прегледају, читају и слушају податке и да праве забелешке. Грађани имају право и на копију података који се на њих односе, и то у облику у којем их руковалац држи или у другом облику уколико је облик у којем руковалац држи податке грађанину неразумљив.

ПОДНОШЕЊЕ ЗАХТЕВА ЗА ОБАВЕШТЕЊЕ, УВИД И КОПИЈУ

Да бисте остварили право на обавештење, увид и/или копију, потребно је да поднесете захтев руковоацу података. Руковалац је дужан да вам обавештење изда без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана пријема захтева. Право на увид и/или копију руковалац је такође дужан да вам омогући без одлагања, а најкасније у року од 30 дана од пријема захтева.

ПРАВА ПОВОДОМ ИЗВРШЕНОГ УВИДА

Грађани имају право да од руковоаца захтевају исправку, допуну, ажурирање, брисање података, прекид и привремену обуставу обраде уколико:

1. СВРХА ОБРАДЕ НИЈЕ ЈАСНО ОДРЕЂЕНА;
2. ЈЕ СВРХА ОБРАДЕ ИЗМЕЊЕНА А НИСУ ИСПУЊЕНИ УСЛОВИ ЗА ОБРАДУ ЗА ТУ ИЗМЕЊЕНУ СВРХУ;
3. ЈЕ СВРХА ОБРАДЕ ОСТВАРЕНА, ОДНОСНО ПОДАЦИ ВИШЕ НИСУ ПОТРЕБНИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ СВРХЕ;
4. ЈЕ НАЧИН ОБРАДЕ НЕДОЗВОЉЕН;
5. ПОДАТАК СПАДА У БРОЈ И ВРСТУ ПОДАТАКА ЧИЈА ЈЕ ОБРАДА НЕСРАЗМЕРНА СВРСИ;
6. ЈЕ ПОДАТАК НЕТАЧАН А НЕ МОЖЕ СЕ ИСПРАВИТИ;
7. СЕ ПОДАТАК ОБРАЂУЈЕ БЕЗ ПРИСТАНКА ИЛИ ОВЛАШЋЕЊА ЗАСНОВАНОГ НА ЗАКОНУ И У ДРУГИМ СЛУЧАЈЕВИМА КАДА СЕ ОБРАДА НЕ МОЖЕ ВРШИТИ У СКЛАДУ СА ОДРЕДБАМА ОВОГ ЗАКОНА.

Право на прекид и привремену обуставу обраде грађани имају и уколико оспоре тачност, потпуност и ажурност података, као и право да се ти подаци означе као оспорени, док се не утврди њихова тачност, потпуност и ажурност. О захтеву за остваривање права поводом извршеног увида руковалац је дужан да одлучи без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана подношења захтева. Руковалац је дужан да обавести подносиоца захтева о својој одлуци.

ПРАВО НА
СЛОБОДАН ПРИСТУП
ИНФОРМАЦИЈАМА И
ЗАШТИТА ПОДАТАКА
О ЛИЧНОСТИ

→ ВАЖНО! Нарочито осетљиви подаци

Подаци који се односе на националну припадност, расу, пол, језик, вероисповест, припадност политичкој странци, синдикално чланство, здравствено стање, примање социјалне помоћи, жртву насиља, осуду за кривично дело и сексуални живот могу се обрађивати на основу слободно датог пристајка лица, осим када законом није дозвољена обрада ни уз пристајак. Изузетно, подаци који се односе на припадност политичкој странци, здравствено стање и примање социјалне помоћи могу се обрађивати без пристајка лица, само ако је то законом прописано.

Право на жалбу

Уколико сматрате да вам је неко право из ове области прекршено или угрожено, можете да изјавите жалбу Поверенику за слободан приступ информацијама и заштиту података о личности. Повереник врши послове заштите података о личности. Жалбу можете поднети у року од 15 дана од дана достављања одлуке којом је ваш захтев одбијен или одбачен, односно по истеку прописаног рока за одлучивање и поступање. Повереник доноси одлуку по жалби у року од 30 дана од подношења жалбе. Поред тога, када имате сазнање о незаконитој обради података, без обзира на то да ли се односи на вас, можете поднети пријаву Поверенику.

Централни регистар

Повереник успоставља и води Централни регистар који се састоји од регистра збирки података и каталога збирки података. Каталог збирки података садржи опис евидентираних збирки података (али не и саме податке). Централни регистар је јаван и обавезно се објављује путем интернета. Повереник једном годишње објављује попис збирки података у „Службеном гласнику Републике Србије”. Централни регистар обезбеђује већу транспарентност обраде података, једноставан увид у то ко све и које евиденције води, односно које податке обрађује, те лакшу и бржу заштиту права грађана поводом обраде података.

ЦИП - Каталогизација у публикацији
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ, БЕОГРАД
342.72/.73 (497.11)(035)

МИЛОСАВЉЕВИЋ, Миодраг, 1979;
УПОЗНАЈТЕ СЕ СА СВОЈИМ ПРАВИМА. 1 / [Миодраг Милосављевић]. - БЕОГРАД :
Министарство за државну управу и локалну самоуправу, 2009
(Београд: PREMIS). - 26 стр. : илустр. : 20 см

Тираж 4.800

ISBN 978-86-87843-12-7

А) Грађанска права - Србија - Приручници
COBISS.SR-ID 169633804

МИНИСТАРСТВО ЗА ДРЖАВНУ УПРАВУ И ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ

Бирчанинова 6

11000 БЕОГРАД

СРБИЈА

ТЕЛЕФОН: +381 11 3345532

+381 11 3345671

ФАКС: +381 11 2686868

www.drzavnauprava.gov.rs

UNDP СРБИЈА

ПОШТАНСКИ ФАХ БР.3

ИНТЕРНАЦИОНАЛНИХ БРИГАДА 69

11000 БЕОГРАД

СРБИЈА

ТЕЛЕФОН: +381 11 2040400

ФАКС: +381 11 3444300

www.undp.org.rs

ПРОГРАМ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА ЗА РАЗВОЈ (UNDP) ЈЕ ГЛОБАЛНА РАЗВОЈНА МРЕЖА КОЈА СЕ ЗАЛАЖЕ ЗА ПРОМЕНЕ И ОБЕЗБЕЂУЈЕ ПРИСТУП ЗНАЊУ, ИСКУСТВИМА И РЕСУРСИМА НЕОПХОДНИМ ЗА БОЉИ ЖИВОТ ГРАЂАНА.

Година издавања: 2009.

